

Danuta Mierzwa

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu

KWOTOWANIE PRODUKCJI MLEKA W LATACH 2004/2005 I 2005/2006 NA DOLNYM ŚLĄSKU

1. Wstęp

System kwot mlecznych wprowadzono początkowo na okres 5 lat, jednak po pozytywnych doświadczeniach przedłużono go do 2014/2015 r. Wprowadzenie limitów produkcyjnych na mleko miało utrzymać produkcję na określonym poziomie, zagwarantować jej opłacalność, a także ograniczyć wydatki z budżetu na wspieranie tego sektora. Do skutków wprowadzenia systemu można zaliczyć:

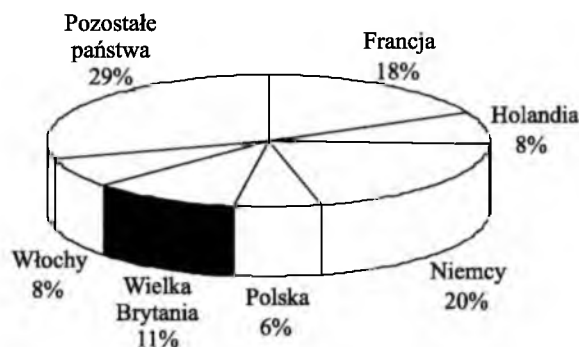
- 1) ograniczenie produkcji mleka w poszczególnych krajach,
- 2) stabilizację cen na mleko i jego przetwory,
- 3) przyspieszenie procesu koncentracji produkcji i stabilizację dochodów gospodarstw mlecznych,
- 4) wzrost spożycia mleka i jego przetworów [Mierzwa 2005a, s. 20-23].

Ogólne zasady kwotowania są obowiązujące dla wszystkich krajów członkowskich, natomiast każdy kraj dopasowuje szczegóły do swojej specyfiki. Całościowa ocena systemu wymaga dłuższego czasu, ale po 2 latach przynależności Polski do UE można już ocenić, jaką pozycję zajmuje Dolny Śląsk w porównaniu z innymi Oddziałami Terenowymi Agencji Rynku Rolnego (OT ARR).

2. Limity i produkcja mleka w UE

Mechanizm systemu kwotowania mleka polega na przydzieleniu każdemu z państw członkowskich limitu produkcji mleka, jakie dany kraj może wyprodukować w ciągu roku i wprowadzić na rynek UE. Na rysunku 1 pokazano limity produkcyjne przyznane po rozszerzeniu Unii Europejskiej 1 maja 2004 r. o 10 państw na rok kwotowy 2004/2005.

Nadal największy udział w limicie produkcyjnym w Unii Europejskiej mają Niemcy (20%) oraz Francja (18%). Spośród państw nowo przyjętych największą kwotę

Rys. 1. Podział kwot mlecznych na kraje UE-25

Źródło: „Dairy Markets” 2003, s. 12.

produkcyjną uzyskała Polska. Przyznany limit stanowi 6,0% całego limitu przypadającego na członków Unii Europejskiej. Znaczący udział w strukturze przyznanых kwot mają również Czechy, Węgry i Litwa [Mierzwa 2005b, s. 97-102].

3. Uwarunkowania produkcji mleczarskiej w regionie Dolny Śląsk

Analizując dane dotyczące pogłowia bydła zarówno w kraju, jak i w regionie, zauważa się stały spadek już od 1980 r. o około 60,0%. Stan pogłowia na Dolnym Śląsku w latach 2003-2005 według opracowań GUS i WUS ukazano w tab. 1.

Tabela 1. Pogłowie bydła w latach 2003-2005 (tys. szt.)

Wyszczególnienie	2003*	2004*	2005*
Dolny Śląsk			
Bydło	135,9	124,4	123,3
w tym: krowy	61,8	55,7	54,3
w tym: krowy mleczne	59,6	53,0	52,8
Polska			
Bydło	5488,9	5353,4	5483,3
w tym: krowy	2897,4	2795,9	2795,0
w tym: krowy mleczne	2875,9	2769,5	2751,7

*Stan w czerwcu.

Źródło: [„Rynek Mleka” 2004, kwiecień; *Systematyka...* 2003; *Rolnictwo...* 2004].

Podczas analizy gospodarstw zajmujących się produkcją mleczną pod względem skali chowu krów okazało się, że prawie 75,0% ogółu gospodarstw miało tylko 1-2 krowy. Stada bardziej liczne, tzn. 3-9 sztuk, występowały w 21,4% podmiotów, natomiast powyżej 30 sztuk posiadało tylko niecałe 1,0% ogółu gospodarstw [Mierzwa 2005c, s. 5-12].

W 2004 r. przeciętny udój od 1 krowy wynosił 4228 l i był wyższy od krajowego o 3,6%. Znacznie większe wydajności osiągnęły obory pod kontrolą użyteczności (tab. 2).

Tabela 2. Średnia wydajność mleczna krów (w l/szt.)

Wyszczególnienie	2003	2004	2005
Polska	3969	4082	–
Obory pod kontrolą	5851	6152	6319
Dolny Śląsk	4388	4228	–
Obory pod kontrolą	6258	6681	7172

Źródło: [„Rynek Mleka” 2005; Gandecka i in. 2004].

Tabela 3. Produkcja i skup mleka (mln t)

	Produkcja mleka			Skup mleka			
	2003	2004	2005	2003	2004	2005	2006
Polska	11546,0	11477,6	11350,4	7316,0	7769,3	7535,4	7406,4
Dolny Śląsk	258,2	232,4	228,2	158,3	164,9	127,3	171,9

Źródło: [„Rynek Mleka” 2005; „Rocznik Statystyczny Województw”, GUS, Warszawa 2004; *Rolnictwo w I półroczu...* 2005].

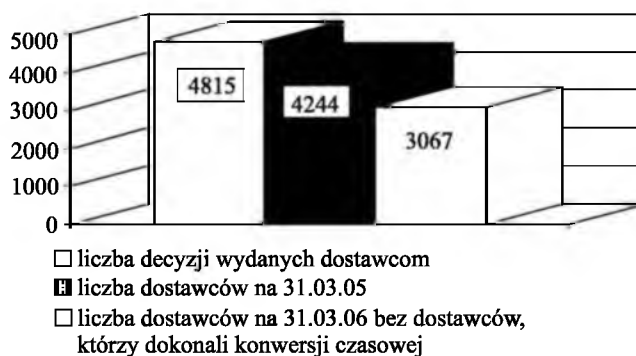
Produkcja mleka w województwie dolnośląskim w 2005 r. wyniosła 228,2 mln t, co stanowiło tylko 2,0% produkcji krajowej (tab. 3).

4. Bilans kampanii mlecznej (lata kwotowe 2004 /2005 i 2005 /2006)

Traktat akcesyjny podpisany w Atenach 16 kwietnia 2003 r. określił dla Polski kwotę mleczną w wysokości 8 964 017 t, w tym:

- dla dostawców hurtowych – 8 500 000 t,
 - dla dostawców bezpośrednich – 464 017 t,
- oraz rezerwę restrukturyzacyjną – 416 126 t.

W pierwszym roku kwotowym wnioski o przydział kwot złożyło 4815 dostawców, co stanowiło 1,37% wszystkich dostawców krajowych. W następnych latach ich liczba systematycznie malała (rys. 2).

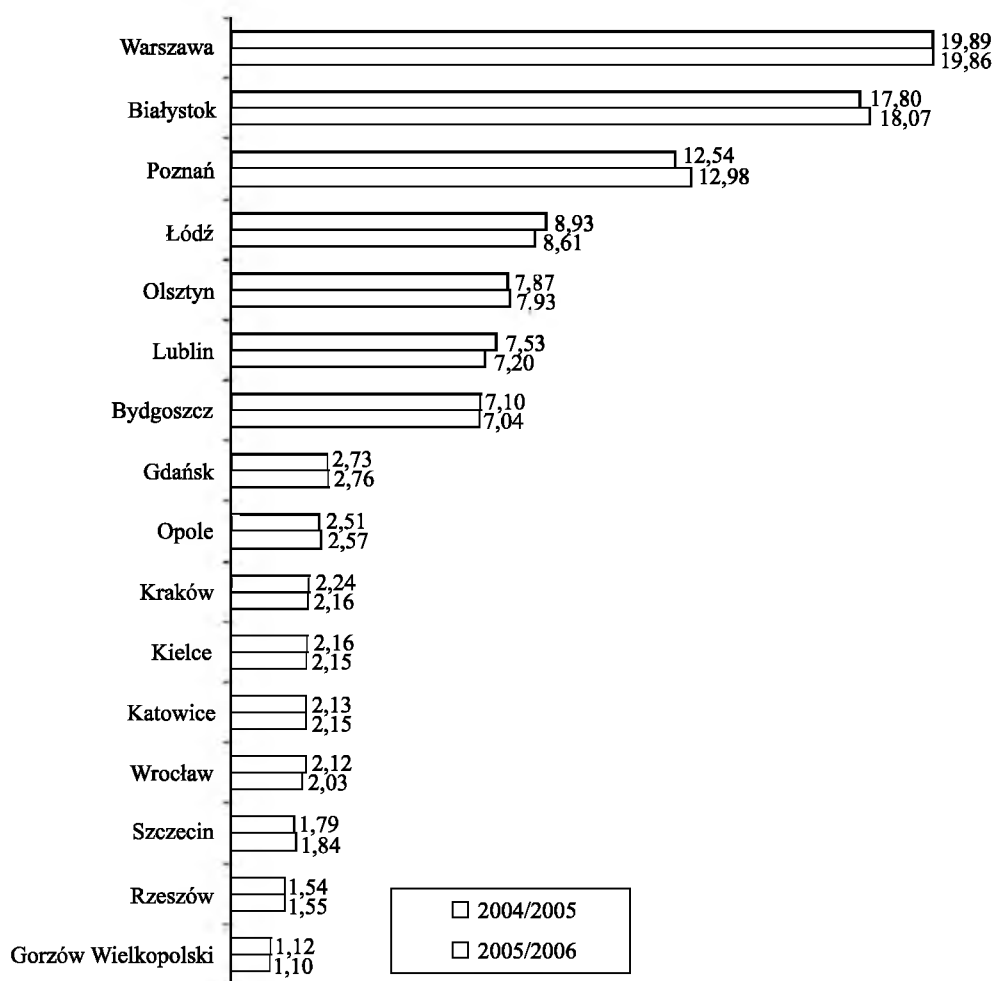

Rys. 2. Porównanie liczby dostawców na Dolnym Śląsku w latach kwotowych 2004/2005 i 2005/2006

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Agencji Rynku Rolnego.

Na dzień 31.03.2005 r. (koniec I roku kwotowego) łączna ilość referencyjna przyznana 310 460 dostawcom hurtowym, z uwzględnieniem transferów tymczasowych, wynosiła 8404 mln kg.

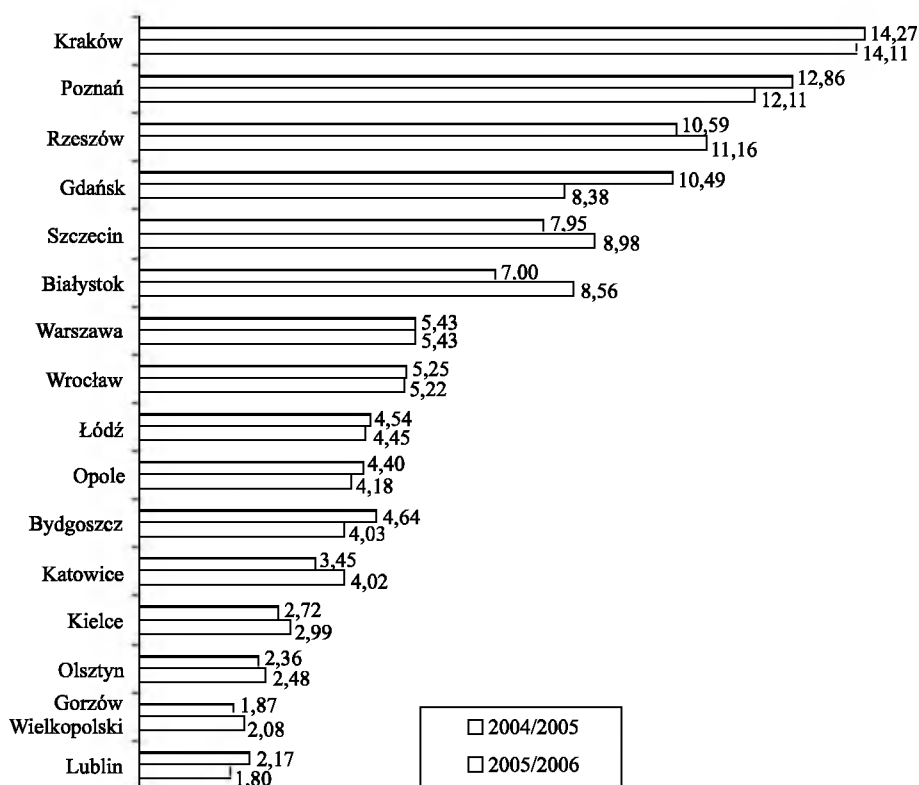
Największą produkcję mleka wykazały województwa mazowieckie, podlaskie i wielkopolskie. Tendencja taka utrzymuje się już od kilku lat. Odwrotną sytuację zauważa się w województwie dolnośląskim. Mimo zwiększającej się wydajności jednostkowej krów, produkcja mleka na Dolnym Śląsku jest nadal jedną z najniższych w kraju. Łączna ilość mleka wprowadzona do obrotu przez dolnośląskich dostawców hurtowych stanowiła niecałe 2,12% całości dostaw. Nie wykorzystali oni całości przyznanego limitu (rys. 3).

Rys. 3. Porównanie wielkości przyznanego Indywidualnego Ilości Referencyjnych (IIR) dostawcom hurtowym w latach kwotowych 2004/2005 i 2005/2006 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Agencji Rynku Rolnego.

Dostawcy bezpośredni. W strukturze dostawców bezpośrednich czołowe miejsca zajęły te OT ARR, którym przyznano największą część kwoty dla dostawców bezpośrednich. Byli to producenci z województw: małopolskiego, wielkopolskiego, podkarpackiego i pomorskiego. Dolny Śląsk z 5,33% udziałem w strukturze dostawców bezpośrednich, miał jedynie 5,25% udziału w strukturze przyznanej krajowej kwoty bezpośredniej (rys. 4).

Rys. 4. Porównanie wielkości przyznanych IIR dostawcom bezpośrednim w latach kwotowych 2004/2005 i 2005/2006 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Agencji Rynku Rolnego.

Stopień wykorzystania krajowej ilości referencyjnej

Dostawcy hurtowi. Na dzień 31 marca 2005 r. dostawcy hurtowi sprzedali podmiotom skupującym 8346 mln kg mleka przeliczonego na mleko o referencyjnej zawartości tłuszczu. Stopień wykorzystania ich krajowej ilości referencyjnej wyniósł 98,2%.

Dostawcy bezpośredni. Dla dostawców bezpośrednich stopień wykorzystania oznacza stosunek sprzedaży mleka i przetworów mlecznych w okresie od 1 kwietnia 2004 r. do 31 marca 2005 r. do całkowitej przyznanej krajowej ilości referen-

cyjnej (464 mln kg). Według stanu na dzień 31 lipca 2005 r. stopień wykorzystania krajowej ilości referencyjnej dla dostawców bezpośrednich wyniósł 66,60%. W żadnym z województw dostawcy bezpośredni nie przekroczyli przyznanych im ilości referencyjnych.

Analizując poszczególne województwa pod względem przekroczeń i niewykorzystania IIR przez producentów hurtowych, stwierdzono, że największy udział w strukturze przekroczeń ponad przysługujące IIR mieli dostawcy z województw: mazowieckiego, podlaskiego i wielkopolskiego. W związku z tak dużym niewykorzystaniem kwoty bezpośredniej złożono wnioski o konwersję. Przeprowadzono konwersję indywidualnej ilości referencyjnej z bezpośredniej na hurtową (tzw. konwersja BH) na łączną ilość 143 mln kg oraz konwersję indywidualnej ilości referencyjnej z hurtowej na bezpośrednią (tzw. konwersja HB) na łączną ilość 5,2 mln kg. Złożono również wnioski o przydział dodatkowych kwot z rezerwy krajowej. Dla dostawców z Dolnego Śląska dla kwoty zarówno hurtowej, jak i bezpośredniej uzyskano wzrost o około 1,65%.

5. Skup mleka przez podmioty skupujące na terenie Dolnego Śląska

Analizując skup i przetwórstwo mleka przez dolnośląskie zakłady mleczarskie, zauważa się bardzo niekorzystną tendencję wywozu mleka poza region (tab. 4 i 5).

Tabela 4. Podmioty skupujące współpracujące z OT Wrocław

Stan na 1 kwietnia 2004 r.		Stan na 1 kwietnia 2005 r.		Stan na 1 kwietnia 2006 r.	
Podmioty spoza terenu OT	Podmioty z OT	Podmioty spoza terenu OT	Podmioty z OT	Podmioty spoza terenu OT	Podmioty z OT
25	21	35	16	34	14
46		51		48	

Źródło: dane Agencji Rynku Rolnego, 2006.

Tabela 5. Skup mleka przez podmioty skupujące na terenie Dolnego Śląska w roku referencyjnym 2004/2005 i kwotowym 2005/2006

Rok Kwotowy	Skup ogółem w kg	Podmioty z woj. dolnośląskiego		Podmioty spoza woj. dolnośląskiego	
		kg	%	kg	%
2004 /2005	166 336 846	68 206 378	41,00	98 130 468	59,00
2005 /2006	171 979 218	56 332 572	32,76	115 646 646	67,24

Źródło: dane Agencji Rynku Rolnego, 2006.

Na 48 podmiotów 34 pochodzą spoza terenu Dolnego Śląska, skupując i przetwarzając 67,24% mleka. Na 14 podmiotów dolnośląskich 6 ogranicza się tylko do skupu. Pozostałe 8 zajmuje się również przetwórstwem i ma poważne kłopoty finansowe. Można domniemywać, że jeżeli w dalszym ciągu taka tendencja się utrzyma, to przetwórstwo mleka w regionie dolnośląskim zaniknie.

6. Podsumowanie

Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej nałożyło na polskie realia nowe obowiązki wynikające ze Wspólnej Polityki Rolnej. Wprowadzanie tego systemu w Polsce wymagało wielu dostosowań, zarówno prawnych, jak i organizacyjnych.

W okresie negocjowania wielkości kwoty mlecznej dla polskiego sektora mlecznego nie uwzględniono możliwości produkcyjnych polskiego rolnictwa, co doprowadziło do przekroczenia w roku kwotowym 2005/2006 krajowej kwoty mlecznej dla dostawców hurtowych. Wysoki poziom kary (0,36 gr/kg mleka) spowodował obniżenie przychodów z produkcji, co w konsekwencji zniechęciło drobnych producentów do produkcji mleka. Natomiast stabilizacja cen mleka na rynku skłoniła rolników produkujących na dużą skalę do ubiegania się o kwotę z Krajowej Rezerwy. Dokonali oni jej zakupu lub dzierżawy, co świadczyć może o postępującej specjalizacji ich gospodarstw.

Literatura

- „Dairy Markets” 2003 nr 678.
 Gandecka E., Jendrysiak-Lipieta G., Kozubowski M., *Informacja o wynikach prac hodowlanych nad doskonaleniem pogłowia bydła w 2003 r. na terenie Dolnego Śląska*, Regionalne Centrum Hodowli Zwierząt w Poznaniu – Biuro we Wrocławiu, 2004.
 Mierzwa D., *Zarządzanie kwotami mlecznymi we Francji*, „Przegląd Mleczarski” 2005a nr 8.
 Mierzwa D., *Bilans kampanii mlecznej w Polsce po roku referencyjnym*, Prace Naukowe AE nr 1070, AE, Wrocław 2005b.
 Mierzwa D., *Kwoty mleczne a rozwój sektora mleczarskiego na Dolnym Śląsku*, Regionalny Związek Hodowców Bydła i Producentów Mleka we Wrocławiu, Biuletyn, Wrocław 2005c.
 „Rocznik Statystyczny Województw”, GUS, Warszawa 2004.
Rolnictwo w województwie dolnośląskim w 2003, Urząd Statystyczny, Wrocław 2004.
 „Rynek Mleka” 2004, kwiecień.
 „Rynek Mleka” 2005, październik.
Systematyka i charakterystyka gospodarstw rolnych, województwo dolnośląskie, Urząd Statystyczny, Wrocław 2004.

THE SYSTEM OF LIMITED MILK AMOUNTS IN YEARS 2004/2005 AND 2005/2006 IN LOWER SILESIA

Summary

The article presents Lower Silesia as compared to other provinces with regard to the purchase and processing of milk. Despite the conditions conducive to milk cattle breeding it can be noted that Lower Silesia is low on the ranking list. The processing of milk has collapsed, whereas small suppliers ceased to produce. It can be noticed that the system of limited milk amounts has brought about the specialization of the regions. The top places on the ranking list are taken up by the following provinces: podlaskie, mazowieckie, and wielkopolskie.